

استعمال زنان

از دیدگاه محقق مدنی و فقهاء با رویکردی بر منابع دینی

تألیف:

نرجس قادری

سمیه بالوئیسی

ویراستار علمی:

دکتر امیررضا شمسی

(عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد آیت الله امینی)

مشاور صفحه آرایی و طراحی

ناصر لاسمی

قادری، نرجس، ۱۳۶۸-

KMH

۱۲۲۲

۱۳۶۸ /

۱۲۲۲

اشتغال زنان از دیدگاه حقوق مدنی و فقهاء با رویکردی بر منابع دینی/تألیف
نرجس قادری و سمیه بالویی، ویراستار علمی: دکتر امیررضا شمسى. - آمل:
انتشارات وارث وا، ۱۳۹۳.
۱۳۴ صفحه .

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۲۶۲-۱۱-۳

فهرست نویسی پیش از انتشار (فیا)

۱. زنان - - ایران - - اشتغال ۲. زنان (فقه) الف. بالویی، سمیه، نویسنده همکار
ب. شمسى، امیررضا، ویراستار علمی ج. لاسمی، ناصر، صفحه آراء و طراح
ه. عنوان

رده بندی کنگره: ۱۳۹۳ الف۲/ق۶۱۸۲ KMH شماره کتابشناسی ملی: ۳۷۵۶۶۱۴

اشتغال زنان از دیدگاه حقوق مدنی و فقهاء با رویکردی بر منابع دینی

تألیف: نرجس قادری و سمیه بالویی

ویراستار علمی: دکتر امیررضا شمسى

مشاور صفحه آرائی و طراحی: ناصر لاسمی

ناشر: انتشارات وارث وا

چاپ: دیجیتال غدیر خم

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

نوبت و سال چاپ: نخست - ۱۳۹۳

قیمت: ۸۵۰۰۰ ریال

حق چاپ برای مولفین کتاب محفوظ می باشد

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
سخن آغازین	۱
مقدمه	۲

❁ فصل اول: تعاریف، مفاهیم و تاریخچه

۱- کار از دیدگاههای مختلف	۵
۱-۱- کار در لغت فارسی	۵
۱-۲- کار از منظر اسلام	۶
۱-۳- کار از منظر فقه اسلامی	۷
۱-۴- تفاوت زن و مرد در مسائل اجرایی فضاوت و جهاد	۸
۲- فمینیسم در یک نگاه	۱۰
۲-۱- مشخصه های عمومی فمینیسم در ایران	۱۲
۲-۱-۱- تأکید بر اشتغال رسمی زنان به عنوان راه نجات آنها	۱۲
۲-۱-۲- تأکید بر تقابل و دشمنی زن و مرد	۱۳
۲-۱-۳- عدم توجه به تعدد و تنوع گروه های زنان در ایران	۱۴
۲-۱-۴- تبلیغ و تأیید مشابهت کامل زن و مرد	۱۴
۳- بررسی تاریخچه اشتغال زن در ایران	۱۵
۳-۱- اشتغال زن در ایران در دوره های قبل از اسلام	۱۶
۳-۲- از ظهور دین اسلام تا نیمه قرن دوازدهم ه.ش	۱۷
۳-۳- از نیمه قرن دوازدهم تا قرن چهاردهم ه.ش	۱۹
۳-۴- قرن چهاردهم ه.ش	۲۰

❁ فصل دوم: نگاهی بر اشتغال (وجه از منظر منابع فقهی

۲- مسئله اشتغال زن از دیدگاه قرآن کریم	۲۴
۲-۱- آیاتی که دلالت بر حق مالکیت زنان بر اموالشان را دارند	۲۵
۲-۱-۲- آیاتی که به طور عام، همگان را به فعالیت اقتصادی تشویق می کنند	۳۱

- ۲-۲- اشتغال زنان از دیدگاه فقها ۳۴
- ۲-۲-۱- اشتغال زوجه از دیدگاه فقهای عامه ۳۶
- ۲-۲-۱-۱- ادله اهل سنت برای اثبات ادعای خود ۳۶
- ۲-۲-۲- اشتغال زن از دیدگاه فقها امامیه ۳۹
- ۲-۲-۲-۱- دلایل نقضی ۳۹
- ۲-۲-۲-۲- دلایل اثباتی ۴۸
- ۲-۳- ضوابط شرعی اشتغال بانوان ۵۰
- ۲-۳-۱- مداخلی بر ضوابط شرعی اشتغال بانوان ۵۰
- ۲-۳-۱-۱- بررسی مسئله حجاب بر پوشش زن در اجتماع ۵۳
- ۲-۳-۱-۲- شرایط حضور زن در اجتماع ۶۰

❖ فصل سوم: بررسی اشتغال زوجه از دیدگاه حقوق و قوانین مدنی

- ۳-۱- اشتغال زوجه از دیدگاه حقوق و قوانین مدنی ۶۸
- ۳-۲- حقوق و روابط متقابل زوجین ۷۲
- ۳-۲-۱- تکالیف مشترک زوجین ۷۳
- ۳-۲-۱-۱- حسن معاشرت ۷۳
- ۳-۲-۱-۲- وظیفه تربیت ۷۳
- ۳-۲-۱-۳- وفاداری ۷۴
- ۳-۲-۲- حقوق و تکالیف اختصاصی زوجین ۷۴
- ۳-۲-۲-۱- ریاست شوهر بر خانواده ۷۴
- ۳-۲-۲-۲- روابط مالی زن و شوهر ۷۹
- ۳-۳- عدم تعارض و مغایرت شغل زن با حقوق شوهر ۸۲
- ۳-۳-۱- عدم تعارض شغل زن با حق ریاست شوهر در خانواده ۸۳
- ۳-۳-۲- نقش اشتغال زن در خانواده ۸۵
- ۳-۴- محدودیت های شغلی در ایران ۹۳
- ۳-۴-۱- ممنوعیت از اشتغال به قضاوت ۹۳

۹۴	..... محدودیت اشتغال در نیروهای مسلح
۹۵	..... محدودیت شغلی زن شوهردار
۹۵	..... فلسفه و جودی ماده ۱۱۱۷ ق.م.
۹۸	..... منافات داشتن اشتغال زن با مصالح خانواده
۹۹	..... منافات داشتن اشتغال زن با حیثیت مرد یا خود
۱۰۱	..... شرط اشتغال زوجه
۱۰۲	..... اشتغال و انواع شرط
۱۰۲	..... اشتغال و شرط ضمن عقد
۱۰۳	..... اشتغال و شرط بنایی
۱۰۴	..... اشتغال و شرط ابتدایی
۱۰۶	..... قوانین و مقررات مربوط به زنان در ایران
۱۱۵	..... بررسی موانع اشتغال بانوان
۱۲۱	..... نتیجه گیری
۱۲۲	..... پیشنهادات
۱۲۴	..... منابع

سخن آغازین

بررسی مبانی فقهی و حقوقی اشتغال زنان در تبیین مبانی و تفسیر جایگاه و نگرش اسلام و حقوق موضوعه در بر خورد با مسائل اجتماعی و اقتصادی زنان به ویژه در باره اشتغال آنان به صورت یکی از مسائل چالشی در حوزه های متعدد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی مطرح است. به گونه ای که این بحث دامنه وسیعی از آراء و اظهارات اندیشمندان و مجامع بین المللی را به خود معطوف داشته و شاهد وضع قوانین متعدد در راستای حمایت از زنها بوده و به اشکال مختلف از حقوق آنها سخن به عمل می آورد.

در اسلام ملاک برتری انسانها برابر نص صریح قرآن تقوا پیشگی است و میان زن و مرد تفاوتی وجود ندارد اگر چه اسلام به دلیل نگاه نافذ و عالمانه ایی که به مسائل دارد و نیز ویژگی و شرایط جسمی خاص زنان، انجام برخی از مشاغل را برای آنها مجاز نمی داند و از سوی دیگر توجه به جنبه های روحی و جسمی در تصدی مناصب گوناگون مورد نظر قرار داده با این اوصاف روشن است که نگاه اسلام به زن تناسب است نه تفاوت.

در کتاب حاضر، ابتدا به بررسی موضوع کار زن، شباهتها و تفاوت های احتمالی او با مرد و دیدگاهها و نظریات متفاوت در مورد زن و همچنین تاریخچه مختصری در ارتباط با اشتغال زن در ایران، سپس به بررسی موضوع با استفاده از منابع دینی (قرآن، روایات و گفتار فقهاء) پرداخته و در این راستا نظرات فقهای اهل سنت و امامیه بیان شده، از طرف دیگر قانون مدنی جمهوری اسلامی ایران در ماده ۱۱۱۷ به همراه قانون حمایت خانواده با پیروی از نظام حقوقی اسلام برای زوج تحت شرایطی حق مخالفت با اشتغال زوجه را قائل شده است، که در این نوشته بیشتر مورد بررسی قرار خواهیم داد.

بنام هستی بخش بی همتا، اوست که خلقت را آنچنان بدون نقص و هدفمند قرار داد که حتی ذره ای نمی‌توان در حکمت خالقش شک نمود، او انسانها را آفرید و همه چیز را بخاطر او خلق نمود و خویش را به مناسبت چنین خلقت عظیمی احسن الخالقین نامید. دو جنس زن و مرد را در دیباچه هستی مکمل و متمم یکدیگر قرار داد و ساختمان وجودی آنان را آنچنان خلق نمود تا با یاری هم، این راه پر صعوبت را بر یکدیگر سهل نموده و خویش را به هدف نهایی که همانا تقرب الهی است، نزدیک نمایند. زن و مرد دوگونه انسان اند با ویژگی‌ها و روحیات خاص که در کنار هم منظومه بشری را تکمیل و حیات نسل انسانی را دوام می‌بخشند.

در طول تاریخ، بینش‌ها و نگرش‌های متفاوتی نسبت به زن وجود داشته است و شاید از قدیمی‌ترین ایام تا به امروز درباره او بیش از هر موجود دیگری سخن به میان رفته باشد. در ارتباط با حقوق زن نیز، بسیار بحث شده و در ابعاد مختلف بررسی‌های مختلفی صورت گرفته است، اما با این وجود همچنان مشکلات و مسائل فراوانی در ارتباط با زنان بدون پاسخ باقی مانده و لزوم کارهای جدید که مبتنی بر نیازهای زنان در دوران معاصر باشد، بسیار ملموس است.

از جمله مهمترین مسائل عصر جدید، مسئله اشتغال و مشارکت اجتماعی زنان می‌باشد که خود زمینه ساز بحث‌ها و نگرش‌های متفاوتی در این زمینه شده است، حق اشتغال یکی از حقوق بنیادین انسانها می‌باشد که جزو حقوق فطری محسوب می‌گردد. این حق مقوله ایی با اهمیت بسیار است که در به ثمر نشستن نیازهای مادی و معنوی نقش اساسی دارد، زیرا کار علاوه بر اینکه یک نیاز معنوی می‌باشد راهی برای وصول به نیاز

های ضروری است. نیازهای هر انسانی از خواسته های جسمانی، روانی و اجتماعی وی سر چشمه می گیرند و بسیاری از آنها می باید از طریق کار و اشتغال بر طرف شوند، این حق اگر چه حقی به همه افراد بشر می باشد لکن برای بهره گیری از آن نسبت به مردان با مشکلات و معضلات بسیاری مواجه هستند.

کتاب حاضر به تبیین مبانی و تفسیر جایگاه و نگرش اسلام و حقوق مدنی در برخورد با مسائل اجتماعی و اقتصادی، فرهنگی، سیاسی در رابطه با اشتغال زنان به صورت یکی از مسائل چالشی و هم چنین به بررسی نظرات فقهای شیعه و اهل سنت می نگرد، مطلب عمده در زمینه اشتغال زنان از منظر فقه امامیه، حفظ جایگاه و منزلت زن است و اصل اشتغال و فعالیت اقتصادی را برای زن منع نمی کند، از دیدگاه مذاهب اهل تسنن، اشتغال زن امری نکوهیده و مذموم تلقی شده است، اما از طرف دیگر پیشینه بحث حق اشتغال زوجین و بویژه زنان در حقوق اساسی، قانون گذاری سده های اخیر و حقوق بشر امری قابل توجه است، در قوانین اساسی کشورها و از جمله ایران حق اشتغال به عنوان حق اساسی شناخته شده و قوانین عادی نیز به این حق اشاره کرده اند در این مقوله به بررسی مبانی حق زوجین بر اشتغال پرداخته شده و با تحلیل مواد ۱۱۱۷ و ۱۱۰۵ قانون مدنی و مواد ۱۸ و ۱۵ قانون حمایت خانواده قلمرو این حق را در حقوق ایران نشان می دهد پیش از شروع بحث باید گفت در مورد اشتغال زوجین حالت های مختلفی قابل تصور است، گاه درباره اشتغال زوجین توافقی میان آنها وجود ندارد و زوجه ممکن است پیش از ازدواج شاغل باشد یا نباشد اما گاهی زوجه پیش از عقد شاغل نبوده است و می خواهد پس از عقد اشتغال ورزد با توجه به اینکه مبنای مخالفت زوج مصلحت خانواده است باید دید چه معیار هایی نسبت به آن در نظر گرفته خواهد شد.